

Wijn op tafel bij de heer Frank

DOOR

A. A. ARKENBOUT

Heer Frank van Borselen heeft zowel op zijn burcht te Oostvoorne, zijn hof te Brielle als zijn huis in Den Haag een wijngaard. In Oostvoorne wordt deze wijngaard reeds in de rekeningen genoemd ten tijde van hertog Albrecht als heer van Voorne.

*“(1375/76) Item gegeven in die weke daer Sint Matheus dach in quam van vier sparren toten winghaerde coste 23 schellingen. Item gegeven in die weke daer sinte Valentins dach in quam van enen kercksparre toten winghaerde te Vorne coste 6 schellingen”.*¹

Men zal zich dus deze wijngaard moeten voorstellen als een soort prieel, opgebouwd uit palen en latten.

Ook de kosten van de tuinman zijn in de rekening over de jaren 1387/88 terug te vinden. Cophaes ontvangt dan van:

“42 enten die hij cofte te Leyden jeghen Claes Jansz., Vos, coste elc stic 3 schellingen 4 denier, facit 7 £.

*Gegheven bi den selven van dezen enten te brenghen van Leyden t Oestvoerne, den wijngaerd te sniden ende te poten ende anders 4 £ 8 denier”.*²

Heer Frank laat zijn wijngaarden klaarblijkelijk door een vakman onderhouden.

*“Item uutgegeven ende betaelt eenen wijngaerdier van Mechelen van dat hij twee jaren die wijngaerden binnen den hove ende slote tot geliven gesneden ende te passe geschickt hadde, te weten in de jaren (14)37 ende (14)38, elcx jaers 3½ scilt zijn 7 scilden, facit 16 schellingen 4 groten”.*³

Langs de Hollandse kust zijn dergelijke bouwsels zeer kwetsbaar en herhaaldelijk komen dan ook posten voor betreffende reparaties.

*“gecocht ende gehaelt 14 bint latten, 16 kephouten, 6 bint roeden ende 10 groten an spikeren...”*⁴

In 1437 komt een vermelding voor dat een man 10 dagen werkt om de wijngaard in Den Haag te snoeien. De afmeting is dus beslist niet gering. Toch is het niet waarschijnlijk dat deze druiven als wijn op Franks tafel zijn gekomen. De wijn die daarvoor nodig is, moet uit het buitenland komen.

Na de dood van vrouwe Jacob van Beieren heeft men uit haar kastelen en huizen een deel van de inventaris la-

ten weghalen om door verkoop een gedeelte van haar schulden te betalen. Wanneer heer Frank zich dan ook na zijn inhuldiging als heer van Voorne te Brielle installeert, heeft hij de verschillende gebouwen opnieuw moeten inrichten.

In 1439 acht hij het noodzakelijk om de wijnkelders te Brielle, Den Haag en St. Maartensdijk opnieuw van voorraad te voorzien. Hij stuurt zijn bode Heyn van Steenzel omtrent 1 oktober naar de Rijnstreek, *“eerst an sommige heren ende vorsten om tolvrij wijn neder te brengen voir mijns heren provanchie”*, let wel: tolvrij, want heer Frank is een zuinig man. Heyn reist naar Andernaken in den Walt, waar hij bijna 31 voer wijn koopt, ten bedrage van 642 Rijnse gulden. Zowel de klerk van Keu-

Wijn glas uit de eerste helft van de vijftiende eeuw; gevonden op ruïne Merwede. (Hoogte 9,4 cm).

len als de klerk van de jonkheer van Cleve en 's hertogen klerk van den Berge ontvangen een bedrag voor het schrijven van de tolbriefven (onthefving van tolgeld?). Hij huurt een schip te Keulen voor 16 Rijnse guldens en laat het naar Andernaken brengen. De onkosten voor het vervoer, het opslaan in een wijnkelder, het opnieuw inladen in een schip enz. vergen zowel tijd als geld. Voor de reis naar Dordrecht huurt hij een stuurman en zeven knechten onder andere om te roeien. Hij betaalt "item een scipman die 't scip bewaerde tot Andernaken een maent lanc, dach ende nacht voor 4 Rijnse guldens". Wagenhuur en kraangeld, maaltijden, kaarsen, hout en kolen (voor verwarming, want het is inmiddels winter geworden) vormen samen een aanzienlijk bedrag. Heyn van Steenzel is voor deze opdracht 26 weken onderweg, waarvan 10 weken te paard, waarbij hij 20 groten per dag verteert en de overige 16 weken per dag 14 groten. Een deel van de wijn gaat naar Brielle, de rest naar Den Haag en St Maartensdijk. De totale kosten bedragen 166 £. 11 schellingen. Wanneer men rekent dat de prijs van een hengst van uitstekende kwaliteit, bij voorbeeld als geschenk aan een vorst of edelman 10 tot 12 £ bedraagt, kan men vaststellen dat deze aankoop van wijn een hoog bedrag vergde.⁵

De wijn uit het Rijnland wordt over het algemeen te Dordrecht aangevoerd en in de volgende jaren reist men meestal naar deze stad om rijnwijn te kopen. Men koopt die via de daar wonende Jan van Muulwijck. Behalve de betaling voor de geleverde wijn ontvangt deze voor zijn diensten af en toe van Frank geschenken in de vorm van een maaltijd of konijnen.

"8 oktober 1455 (Frank is dan te Teylingen en van Muulwijck waarschijnlijk te Haarlem) een gelach tot s keersmakers tot Haerlem ende die rentemeester generael van mijns heren wegen scencte Jan van Muylwijck ende beliep 3 schellingen 4 groten".⁶

"7 juni 1459 gescent van mijns heren wegen Jan van Muulwijcx wijf die op dien tijd ten Brielle was, overmits jan voirscreven mijns heren wijn te Dordrecht pleech te copene, 2 stedecannen wijn 2 schellingen".⁷

"10 februari 1468 Willem v.d. Gowwe van Brielle naar ter Hey aen Jan Dircxsz. om conijnen voor Jan van Muulwijc".⁸

Natuurlijk zijn ook de Franse wijnen in trek. In 1439 stuurt men omstreeks Juni Dirck van Veen van Hoogstraten naar Bouchout "om den franschen wijn aldaer te wachten die van Camerijck quam".⁹

In 1466 trekken de dienaren naar Gent om de wijn op te wachten die Lieve Bruneer gekocht zou hebben, ende also Lieven gheen en cochte op die tijt" blijven zijn onkosten te boek staan tot de tijd "dat hij weder om wijnen reysen soude". Op 23 augustus slaagt Bruneel er in om

een goede kwaliteit te kopen: *gegeven Coppin Lieven Bruneels knecht te verdrincken van dat hij twee reisen te Valenbyn tooch ende mijns heren wijnen te Brielle brochte*".

Op 22 november van dat jaar betaalt men Coppin Noyt (heer Franks eigen schipper, want de heer van Voorne heeft een eigen schuit voor het vrachtvervoer tussen zijn kastelen en alle havens in Holland, Zeeland en Vlaanderen):

"van een reyse die hij van mijns heren wegen met sijn scepe gedaen heeft van den Briel te Mechelen mit eenen brieve van mijnen heer gaende aen Aernt Musch, om wijnen van Beanen (franse wijnen) voor mijnen heer te copene die daer gheen en vant die men mijnen heer zenden dorste".¹⁰ Heer Frank is blijkbaar een kenner en men neemt geen enkel risico, het is dus een vergeefse reis.

In de jaren 1464/65 reist Jan de Zadeleer (rentemeester generaal) naar Rijsel om wijn te kopen "van Beane" (3 vaten) en wijn uit Parijs (1 vat), tot een totaalbedrag van 9 £ 2 schellingen. De kosten die hij maakt betreffen de opslag van deze vaten in een kelder te Rijsel, het op een wagen laden, de huur van de wagen (4 schellingen per vat) naar Brugge, en de opslag te Brugge gedurende acht dagen. Daarna worden ze in een schip geladen en via Sluys en Damme naar Brielle gebracht. Men betaalt tol te Brugge en Damme. Wijn en onkosten samen komen op 10 £ 15 schellingen 4½ groten.¹¹ Om schade te voorkomen heeft Jan de Zadeleer in Rijsel een "cuper gehuert die deze wijne bewaerde tot Brugge toe om 2 schellingen". Een tweede partij uit Rijsel komt via Antwerpen naar Brielle.

Op 26 mei koopt men te Dordrecht voor 15 £ 5 schellingen rode Rijnwijn. Te Antwerpen vinden de leveringen plaats via Gout de waard "In Spaengen".¹² Men spreekt in dat jaar van oude rijnwijn en nieuwe wijn van Baene, (franse wijn). In de periode 25 februari 1464 tot 25 februari 1465 koopt men 77½ amen en 1½ vierendeel wijn:

"gelijc t bouccken van de bottlier daer mede hij dese wijnen ontfanen heeft inbout".

De kostprijs: 105 £ 17 schellingen 2 groten en 8 miten.¹³ "ende te wetene dat ten slutene van deze rekening overscotten in den Briel een couwe wijns van Beane ende twee poenchoene. Een wit vranx wijns twee pijpen poetans". Het grootste gedeelte van de voorraad is dus gebruikt. Men ontkomt niet aan de indruk dat de hofhouding van heer Frank tot op de kleinste uitgave is geadministreerd. Behalve aankopen komen er elk jaar ook schenkingen voor. 1453: franse wijn van meester Adriaen van der Ee¹⁴; 1458: wijn van de bisschop van Utrecht¹⁵; 1460: een vaatje landwijn van de heer van Bergen¹⁶; 1462: 2 amen Rijns wijn van het stadsbestuur van Brielle.¹⁷ De wijn werd gedronken door heer Frank, zijn familie en de hogere ambtenaren. Een aantal posten in de rekening van St. Maartensdijk maken het zeer waarschijnlijk

dat de lagere dienaren slechts op feestdagen wijn op tafel kregen.

"1457 - 7 april op heyligen paeschdach in de zale voor de gemeene huysgesinne 8 stoop wijns. Ende op witte donredach ende paeschavont gedient den genen die ten heyligen sacrament gegaen waeren 5 potten wijns facit t samen 10 stoopen ende een pot wijns, de stoop 7 groten facit 6 schellingen 1½ groot.

*Item by Gerryt gedient in de zale 8 stoop wijns de stoop 7 groten facit 4 schellingen 8 groten".*¹⁸

Soortgelijke posten komen ook voor op andere feestdagen.

Tot de niet gekochte wijnen behoren ook de vaten die als "zeedrift" aan de kust van Voorne gevonden worden. In 1456:

"8 pijpen en 7 pinchoenen wijns van gasscoengen, daer aff datter waeren 4 goede pijpen, een pinchoen, 4 middelbaer ende d'ander besouten".

Maar de heer van Cruiningen laat weten dat hij aanspraak maakt op 2 pijpen en 1 pinchoen die op de grond van de heerlijkheid van Heenvliet waren aangespoeld.

(waarschijnlijk het Kruininger gors bij Oostvoorne, hoewel dat toch onder Voorne valt). Heer Frank stelt ze zonder verwijl te zijner beschikking.¹⁹

Tot slot een merkwaardige post in een rekening gedaateerd 16 november 1461:

"Jacob Fourier van een reyse die hij gedaen heeft van den Briel in st Maertensdijc ende van st Maertensdijc tot Colene (Keulen) mit enen zwarten hencxte die mijn heer scencte den bisschop van Colene. In welken reyse hij uytgeweest heeft met twee paerden te wetene mitten voornoemde hencxte ende mitten paerdt daer hij op reet 16 dagen op zinen cost ende noch 13 dagen te Colen stille liggende en weder ten Brielle comende mit een paerde zijn te samen 29 dagen. Verteert ende vervaeren mitten vorscreven tweeen paerden ende zinen montcost mits dat hij alle avonde den vorscreven hencxt zijn beenen wyesch mit wine zo lange hij him in zijne bewaeringe hadde 2 £ g.

Ook op die manier kan men wijn gebruiken.²⁰

Rotterdam, herfst 1984.

Drinkschaaltje gevonden op het terrein van het voormalige klooster Eemstein te Zwijndrecht, 1948 (hoogte 5,8 cm). Museum Boymans van Beuningen, Rotterdam

¹ Het archief van de Graven van Holland, A.R.A. Den Haag no. 1737 - (16 maart 1375 - 15 maart 1376).

² no. 1742 - (15 maart 1387 - 15 maart 1388).

³ rekeningen van de rentmeester der Domeinen, A.R.A. Den Haag.

no. 5576 - (9 oktober 1437 - 8 oktober 1438).

⁴ no. 5577 - (8 oktober 1439 - 9 oktober 1440).

⁵ no. 5577 - (8 oktober 1439 - 9 oktober 1440).

⁶ no. 5579 - (25 februari 1455 - 25 februari 1456).

⁷ no. 5583 - (25 februari 1459 - 25 februari 1460).

⁸ no. 5591 - (25 februari 1467 - 25 februari 1468).

⁹ no. 5577 - (8 oktober 1439 - 9 oktober 1440).

¹⁰ no. 5590 - (25 februari 1466 - 25 februari 1467).

¹¹ no. 5588 - (25 februari 1464 - 25 februari 1465).

¹² no. 5588 - (25 februari 1464 - 25 februari 1465).

¹³ no. 5588 - (25 februari 1464 - 25 februari 1465).

¹⁴ no. 5578 - (15 februari 1453 - 25 februari 1454).

¹⁵ no. 5582 - (25 februari 1458 - 25 februari 1459).

¹⁶ no. 5584 - (25 februari 1460 - 25 februari 1461).

¹⁷ Stadsrekening Brielle over de jaren 1462 - 1463, G.A. Brielle.

¹⁸ Rekeningen van de rentmeester der Domeinen, A.R.A. Den Haag no. 5615 - (25 februari 1457 - 25 februari 1458).

¹⁹ no. 5580 - (25 februari 1456 - 25 februari 1457).

²⁰ no. 5585 - (25 februari 1461 - 25 februari 1462).

( )

( )